

Ministerie van Defensie

Handleiding naam- en beeldgebruik

voor communicatiemedewerkers

| Inhoudsopgave

1	Inleiding	5
2	Stappenplan	6
3	(Bijzondere) persoonsgegevens	8
4	Beginselen	12
5	Verwerken beeldmateriaal	14
	Gerechtvaardigd belang	14
	Toestemming	18
6	Naamsvermelding	21
7	Hergebruik beeldmateriaal	22
8	Portretrecht	24
	Bijlage: Checklist	25
	Bijlage: Toestemmingsformulier	26

1 | Inleiding

Deze handleiding is een praktische toepassingsgids op de Werkwijze Directie Communicatie naam- en beeldgebruik Defensiemedewerkers. Er is met inachtneming van het juridisch kader gezocht naar een werkbare handleiding. In deze handleiding wordt stap voor stap uitgelegd hoe de AVG dient te worden toegepast bij het verwerken van beeldmateriaal (met naamsvermelding) waarop defensiemedewerkers zichtbaar zijn. Daarnaast biedt het inzicht en concrete handvatten aan de hand van praktijkvoorbeelden. De praktijkvoorbeelden zijn bedoeld als indicatie. Omdat geen een situatie hetzelfde is, en een voorbeeldcasus nooit alle nuances kan vatten, zal er altijd rekening moeten worden gehouden met alle omstandigheden van het geval. Mocht je twijfelen of de verwerking van beeldmateriaal in jouw specifieke casus mogelijk is, neem dan contact op met een (privacy) jurist.

Gezien het feit dat de AVG nog redelijk nieuwe wetgeving betreft, bestaat op sommige punten (nog) onduidelijkheid wat de precieze invulling is die gegeven moet worden aan begrippen en bepalingen. In de komende jaren zal de (Europese) rechter en de Autoriteit Persoonsgegevens naar verwachting steeds meer duidelijkheid creëren. Houd er daarom rekening mee dat deze handleiding aan de hand van nieuwe ontwikkelingen kan worden aangepast.

Mocht je naar aanleiding van de Werkwijze Directie Communicatie naam- en beeldgebruik Defensiemedewerkers en deze handleiding nog vragen hebben, dan kun je contact opnemen met de AVG-projectfunctionaris van het Mediacentrum Defensie of de AVG-coördinator van uw dienstonderdeel.

2 | Stappenplan

1

Worden er gegevens verwerkt (denk aan het maken, opslaan of publiceren) waarmee een persoon direct of indirect kan worden geïdentificeerd? (Zie hoofdstuk 3 voor meer informatie over persoonsgegevens)

Ja > **Persoonsgegevens** > naar stap 2

Nee > **Geen persoonsgegevens**

Deze handleiding naam en beeldgebruik voor communicatiemedewerkers is niet van toepassing op de verwerking en er zijn geen privacy bezwaren om het beeldmateriaal te verwerken.

2

Heb je de zes beginselen in acht genomen? (Zie hoofdstuk 4 voor meer informatie over de beginselen)

Ja > **Naar stap 3**

Nee > Je mag geen persoonsgegevens verwerken.

De zes beginselen

- 1 De verwerking van persoonsgegevens moet rechtmatig, behoorlijk en transparant zijn;
- 2 De verwerking moet gebonden zijn aan specifieke verzameldoelen;
- 3 De persoonsgegevens moeten toereikend, ter zake dienend en beperkt tot het noodzakelijke zijn;
- 4 De persoonsgegevens moeten juist zijn;
- 5 De persoonsgegevens mogen niet langer worden bewaard dan nodig. Een uitzondering hierop is als het beeldmateriaal wordt verwerkt voor archiveringsdoeleinden.
- 6 De persoonsgegevens moeten goed beveiligd zijn.

3

Is er een verwerkingsgrondslag aanwezig? Van de zes verwerkingsgrondslagen zijn er twee belangrijk voor het maken van beeldmateriaal (Zie hoofdstuk 5 voor meer informatie over de verwerkingsgrondslagen)

1

De verwerking is noodzakelijk voor de behartiging van **gerechtvaardigde belangen**.

Gerechtvaardigd belang > 3 stappen

Stap 1:

Heb je een gerechtvaardigd belang?

Stap 2:

Is de voorgenomen verwerking van persoonsgegevens noodzakelijk om het doel te bereiken?

Stap 3:

Weegt het belang van Defensie (of een derde) zwaarder dan het privacybelang van de betrokkene?

2

De persoon van wie er persoonsgegevens worden verwerkt heeft toestemming gegeven.

Toestemming > vereisten toestemming

1. Vrijelijk gegeven;
2. Ondubbelzinnig;
3. Geïnformeerd;
4. Specifiek.

Indien er **bijzondere persoonsgegevens** worden verwerkt kan er **slechts een beroep** worden gedaan op de grondslag 'expliciete toestemming'.

Bijzondere persoonsgegevens zijn gegevens waaruit ras of etnische afkomst, politieke opvattingen, religieuze of levensbeschouwelijke overtuiging blijken en genetische of biometrische gegevens met het oog op unieke identificatie, gezondheidsgegevens en gegevens over iemand zijn seksuele leven. (Zie hoofdstuk 3 voor meer informatie over bijzondere persoonsgegevens.)

Wanneer geen sprake van bijzondere persoonsgegevens

Op beeldmateriaal zijn al snel fysieke kenmerken van een persoon zichtbaar. Maar geen sprake van bijzondere persoonsgegevens indien:

- Indien het beeldmateriaal niet gericht is op bijzondere persoonsgegevens of het maken van onderscheid op basis van deze gegevens;
- Indien voor de verantwoordelijke niet voorzienbaar is dat de verwerking zal leiden tot het maken van onderscheid op grond van een bijzonder persoonsgegeven, en
- Indien de verwerking van die bijzondere persoonsgegevens onvermijdelijk is bij die verwerking.

4

Als laatste dient er te worden gekeken naar het Portretrecht. (Zie hoofdstuk 8 voor meer informatie over het Portretrecht).

In opdracht gemaakt

Er dient eerst toestemming te worden gevraagd aan de geportretteerde voordat het portret gepubliceerd mag worden.

Niet in opdracht gemaakt

Als alle voorgaande stappen goed zijn doorlopen, mag het beeldmateriaal worden verwerkt.

3 | (Bijzondere) persoonsgegevens

De Werkwijze Directie Communicatie naam- en beeldgebruik Defensiemedewerkers en deze daarbij behorende handleiding zijn van toepassing indien er persoonsgegevens op beeldmateriaal zichtbaar zijn. Een persoonsgegeven is alle informatie waarmee een persoon direct of indirect kan worden geïdentificeerd ¹. Hierbij kan als uitgangspunt worden genomen dat een persoon identificeerbaar is als zijn identiteit redelijkerwijs zonder onevenredige inspanning kan worden vastgesteld ². Indien een persoon herkenbaar in beeld is gebracht op foto of video, is er sprake van een persoonsgegeven. Of een willekeurige voorbijganger op de achtergrond van een foto, die niet (direct) herkenbaar in beeld is gebracht, ook als een persoonsgegeven kan worden aangemerkt is nog geen uitgemaakte zaak. Met de komst van nieuwe technologieën die mogelijk in de toekomst voor een ieder toegankelijk zijn, zou er wellicht zonder veel moeite kunnen worden achterhaald wie de persoon op de achtergrond van het beeldmateriaal is ³. Er moet dan ook terughoudend worden omgegaan met de conclusie dat beeldmateriaal waarop personen zichtbaar zijn, geen persoonsgegevens bevatten.

Extra voorzichtig moet worden omgegaan met de ‘bijzondere’ categorieën persoonsgegevens ⁴. Onder bijzondere categorieën persoonsgegevens vallen onder andere gegevens waaruit ras of etnische afkomst, politieke opvattingen, religieuze of levensbeschouwelijke overtuigingen blijken en genetische of biometrische gegevens met het oog op unieke identificatie, gezondheidsgegevens en gegevens over iemand zijn seksuele leven. Deze gegevens zijn dermate gevoelig, dat zij specifieke bescherming verdienen ⁵. De AVG schrijft dan ook voor dat de verwerking van bijzondere persoonsgegevens verboden is, tenzij de AVG en/of de UAVG voor de verwerking een uitzondering bevat. Uitdrukkelijke toestemming van de betrokkene is zo’n uitzondering.

Op beeldmateriaal van personen zijn al snel de fysieke kenmerken van die personen zichtbaar. Denk bijvoorbeeld aan iemand die een bril draagt, wat iets zegt over zijn visuele gezondheid. Tevens kan iemand zijn ras of geloofsovertuiging uit beeldmateriaal worden afgeleid. Dit betekent echter niet dat beeldmateriaal waarbij fysieke kenmerken zichtbaar zijn, per definitie als bijzonder persoonsgegeven moet worden aangemerkt. De Autoriteit Persoonsgegevens heeft vastgesteld dat beeldmateriaal van een persoon in de volgende gevallen *niet* als bijzondere persoonsgegevens hoeft te worden aangemerkt:

1 Artikel 4 onder 1 AVG

2 Overweging 26 AVG

3 Zie bijvoorbeeld het artikel uit The New York Times “The Secretive Company That Might End Privacy as We Know It” van 18 januari 2020.

4 Artikel 9 AVG

5 Overweging 51 AVG

- **Het beeldmateriaal is niet gericht op bijzondere persoonsgegevens of het maken van onderscheid op basis van deze gegevens;**
- **Indien het voor de verantwoordelijke redelijkerwijs niet voorzienbaar is dat de verwerking zal leiden tot het maken van onderscheid op grond van een bijzonder persoonsgegeven, en**
- **Indien de verwerking van die bijzondere persoonsgegevens onvermijdelijk is bij die verwerking.**

In het geval van het verwerken van beeldmateriaal moet er dus aan alle drie de voorwaarden voldaan zijn om te kunnen stellen dat er *geen* sprake is van het verwerken van een bijzonder persoonsgegeven.

Indien er naar aanleiding van bovengenoemde criteria kan worden vastgesteld dat er wel sprake is van verwerking van bijzondere persoonsgegevens, dan mag het beeldmateriaal alleen worden verwerkt met uitdrukkelijke toestemming van de medewerker. Met deze grondslag moet zeer voorzichtig worden omgegaan omdat in een werknemer-werkgeververhouding er sprake van kan zijn dat de toestemming niet geheel in vrijheid is gegeven, hetgeen wel een vereiste is voor de grondslag toestemming⁶. Toestemming in een

werkgeversrelatie kan wel, maar dan moet wel vooraf aan de nodige eisen voldaan zijn. Meer informatie over de vereisten van rechtsgeldige toestemming, is te vinden in hoofdstuk 5.

Het is belangrijk om onderscheid te maken tussen ‘bijzondere’ persoonsgegevens en ‘niet bijzondere’ persoonsgegevens, omdat ‘niet bijzondere’ persoonsgegevens ook op grond van andere grondslagen (bijvoorbeeld gerechtvaardigd belang) kunnen worden verwerkt.⁷

Anders dan beelden kan er ook stemgeluid te horen zijn op videomateriaal. Een stem valt onder de categorie biometrische gegevens en is daarmee een bijzonder persoonsgegeven⁸. Ook hiervoor geldt een verwerkingsverbod tenzij er sprake is van uitdrukkelijke toestemming van de medewerker.

Wanneer in het hiernavolgende over ‘beeldmateriaal’ wordt gesproken, wordt er uitgegaan van beeldmateriaal waarbij een of meerdere personen herkenbaar in beeld zijn gebracht.

⁶ Guidelines 05/2020 on consent under Regulation 2016/679

⁷ Meer hierover kunt u terugvinden in hoofdstuk 5.

⁸ ECLI:NL:RBMNE:2020:24

Voorbeelden foto's

Wel sprake van persoonsgegevens

Geen sprake van persoonsgegevens

Bij twijfel kan men er het beste van
uitgaan dat er een persoonsgegeven
zichtbaar is.

Voorbeeld casus

1. Om stereotypering tegen te gaan, bestaat de wens om een meer divers beeld te geven van de mensen die bij Defensie werken. Het zou hierbij handig zijn als er een databank wordt ingericht met stockfoto's. De nadruk zal hierbij naast geslacht, rangen en leeftijden, vooral liggen bij de diversiteit (culturele achtergrond/beperking etc.) binnen Defensie.

Met name deze laatste categorie maakt een dergelijke databank vanuit een AVG-oogpunt lastig, omdat het bijzondere persoonsgegevens betreft. Op grond van

de AVG is het verwerken van bijzondere persoonsgegevens verboden, tenzij daarvoor een wettelijke uitzondering van toepassing is. In dit geval zou de enige wettelijke uitzondering 'uitdrukkelijke toestemming' kunnen zijn. Met deze grondslag moet extra voorzichtig worden omgegaan omdat in een werknemer-werkgeverrelatie er niet snel sprake zal kunnen zijn van toestemming die geheel in vrijheid is gegeven.

4 | Beginselen

Wanneer naar aanleiding van het vorige hoofdstuk is vastgesteld dat er persoonsgegevens worden verwerkt, moet de verwerking voldoen aan verschillende beginselen. De beginselen die voor het verwerken van beeldmateriaal en naamsvermelding van belang zijn, zijn de volgende:

- *De verwerking van persoonsgegevens moet rechtmatig, behoorlijk en transparant zijn;*

Rechtmatig: persoonsgegevens mogen alleen worden verwerkt indien is voldaan aan een van de verwerkingsgrondslagen uit artikel 6 AVG. Deze verwerkingsgrondslagen zullen in het volgende hoofdstuk nader aan de orde komen.

Behoorlijk: de verwerking dient netjes en verantwoord te gebeuren.

Transparant: het moet voor de betrokkene duidelijk zijn voor welke doelen de persoonsgegevens worden verwerkt en hoe dat precies gebeurt. Het is dan ook belangrijk dat medewerkers vooraf goed worden geïnformeerd over de verwerking van het beeldmateriaal. Vermeld vooraf o.a. duidelijk voor welk(e) doel/doelen de persoonsgegevens worden verwerkt, of de beelden intern blijven of ook extern worden gedeeld, via welke media de beelden worden gedeeld, hoe lang het beeldmateriaal wordt bewaard en of de beelden ook gearchiveerd worden⁹.

- *De verwerking moet gebonden zijn aan specifieke verzameldoelen;*

Het beeldmateriaal mag alleen worden verwerkt voor welbepaalde, uitdrukkelijk omschreven en gerechtvaardigde doelen. Het verzameldoel zal dan ook vooraf specifiek moeten zijn omschreven. Zo kan er bijvoorbeeld niet alleen worden vermeld dat het beeldmateriaal voor werving en selectiedoelinden wordt gebruikt maar zal

ook moeten worden aangegeven waar dat beeldmateriaal precies te zien zal zijn. Wanneer het beeldmateriaal later voor een ander doel wordt gebruikt, dan is dat alleen toegestaan als dat nieuwe doel verenigbaar is met het oorspronkelijke verzameldoel of de betrokkene voor dit nieuwe doel toestemming heeft gegeven¹⁰.

- *De persoonsgegevens moeten toereikend, ter zake dienend en beperkt tot het noodzakelijke zijn;*

Er mogen, gelet op het doel, niet te veel gegevens worden verwerkt voor het doel. Slechts de gegevens die noodzakelijk zijn om het doel te bereiken, mogen worden verwerkt. Dit wordt ook wel dataminimalisatie genoemd.

- *De persoonsgegevens moeten juist zijn;*

Dit beginsel spreekt voor zich. Alle redelijke maatregelen moeten worden genomen om ervoor te zorgen dat de gegevens over de betrokkene correct en actueel zijn.

- *De persoonsgegevens moeten goed beveiligd zijn.*

De persoonsgegevens moeten worden beschermd tegen ongeoorloofde of onrechtmatige verwerking en tegen onopzettelijk verlies, vernietiging of beschadiging.

- *Het beginsel van opslagbeperking.*

De AVG schrijft voor dat persoonsgegevens niet langer mogen worden bewaard dan nodig. Een uitzondering hierop is als het beeldmateriaal wordt verwerkt voor archiveringsdoelinden in het kader van algemeen belang of wetenschappelijk/historisch onderzoek. In principe valt al het beeldmateriaal dat door het Media Centrum Defensie wordt gemaakt hieronder, waardoor deze dus niet verwijderd moeten worden. Slechts missieportretten worden niet gearchiveerd. Deze worden op een aparte afgeschermd server bewaard en niet langer bewaard dan nodig.

⁹ Zie voor meer informatie bijlag 1: checklist.

¹⁰ Zie hoofdstuk 8 voor meer informatie over hergebruik van beeldmateriaal.

Bij elke verwerking van beeldmateriaal en naamsvermelding dienen bovengenoemde beginselen te worden nageleefd. Daarnaast stelt de AVG verplicht dat men de naleving moet kunnen aantonen. Het advies is dan ook om bovengenoemde informatie zoveel mogelijk schriftelijk (bijvoorbeeld per e-mail) aan de betrokkene te verstrekken.

Voorbeeld

1. Er wordt een boerenprotest aangekondigd, waarbij Defensiepersoneel de gemeente ondersteunt bij het handhaven van de verkeersveiligheid in het centrum van Den Haag. Er is van te voren nog niet duidelijk hoeveel man op het protest af zal komen en of het protest rustig zal verlopen. Er wordt op het laatste moment besloten fotografen op pad te sturen om het werk vast te leggen. Het idee hierachter is, dat het nog wel eens een nieuwsitem kan gaan worden. Er is echter nog niet van te voren bedacht via welk kanaal het beeldmateriaal zal worden gepubliceerd. In dit geval is het doel helder, namelijk 'nieuwsaarde'. Het feit dat het kanaal van te voren nog niet is vastgesteld maakt hierbij niet uit. Er is dan ook sprake van een welbepaald, uitdrukkelijk omschreven en gerechtvaardigd doel.
2. Tijdens een militaire oefening maakt een Defensiefotograaf foto's zonder dat van tevoren is vastgesteld voor welk doel het beeldmateriaal wordt gemaakt. Het zou zo maar kunnen dat de foto's voor wervings- en selectiedoeleinden worden gebruikt, maar het kan ook als materiaal voor een videoclip dienen. De communicatieadviseur verstrekt deze opdracht omdat hij denkt dat het beeldmateriaal altijd later nog een keer van pas kan komen. Deze werkwijze is

in strijd met de AVG. Op grond van de AVG mogen persoonsgegevens slechts worden verwerkt voor welbepaalde, uitdrukkelijk omschreven en gerechtvaardigde doelen. Dit betekent dat er nog voordat wordt begonnen met fotograferen een doel moet worden afgesproken. Het maken van beeldmateriaal waarbij pas achteraf wordt gekeken welke foto's waardevol zouden kunnen en zijn en voor welke doeleinden die zouden kunnen worden gebruikt, is dus niet toegestaan. Daarna moet nog worden onderzocht onder welke grondslag de verwerking valt.

3. Een artikel wordt ter controle op onjuistheden aan de betrokkene voorgelegd. De betrokkene stuurt vervolgens het artikel praktisch herschreven terug met lange, juridisch kloppende maar vreselijk moeilijke zinnen. In hoeverre heeft de betrokkene het recht om een artikel te veranderen? Op grond van de AVG heeft de betrokkene recht op rectificatie en aanvulling van zijn/haar persoonsgegevens in het geval:
 - De persoonsgegevens niet juist zijn;
 - De persoonsgegevens niet compleet zijn;
 - De persoonsgegevens niet ter zake doen (niet relevant zijn) voor het doel waarvoor ze zijn verzameld;

Hierbij moeten alle redelijke maatregelen worden genomen om ervoor te zorgen dat de gegevens over de betrokkene correct en actueel zijn. Er dient dan ook altijd een afweging te worden gemaakt of de aanpassingen onder een van de drie genoemde punten vallen. De maker van het artikel hoeft conform de AVG dan ook alleen onjuiste persoonsgegevens, incomplete persoonsgegevens en irrelevante persoonsgegevens te verwijderen/ aan te passen.

5 | Wanneer mag ik beeldmateriaal verwerken?

Zoals in de Werkwijze Directie Communicatie naam- en beeldgebruik Defensiemedewerkers al kort aan de orde is gekomen, mag beeldmateriaal slechts worden verwerkt (denk aan het maken, opslaan of publiceren) indien er met succes op een van de zes grondslagen een beroep kan worden gedaan.

De AVG kent de volgende grondslagen:

- De persoon van wie er persoonsgegevens worden verwerkt heeft **toestemming** gegeven;
- De verwerking is noodzakelijk voor de **uitvoering van een overeenkomst**;
- De verwerking is noodzakelijk omdat we dat **wettelijk verplicht** zijn;
- De verwerking is noodzakelijk om **vitale belangen** te beschermen;
- De verwerking is noodzakelijk om een **taak van algemeen belang of openbaar gezag** uit te oefenen;
- De verwerking is noodzakelijk voor de behartiging van **gerechtvaardigde belangen**.

Binnen Defensie zal beeldmateriaal doorgaans kunnen worden verwerkt op basis van de grondslagen:

1. Gerechtvaardigd belang; of
2. Toestemming van de betrokkene.

In het hiernavolgende wordt uitgelegd wanneer je op deze twee grondslagen een beroep kunt doen en hoe deze grondslagen juist moeten worden toegepast.

Grondslag: gerechtvaardigd belang

Om met succes een beroep te kunnen doen op de grondslag 'gerechtvaardigd belang' moet er sprake zijn van een rechtmatig, voldoende duidelijk verwoord en daadwerkelijk aanwezig belang van Defensie of derden. Dit belang wordt vervolgens afgewogen tegen de privacybelangen van de betrokkene. Indien de belangen van de medewerker zwaarder wegen dan die van Defensie, kan Defensie geen beroep doen op de grondslag 'gerechtvaardigd belang'.

Hoe moet deze afweging precies worden gemaakt?

Voor de afweging wordt gebruik gemaakt van de driestappentoets.

Stap 1

Heb je een gerechtvaardigd belang?

Het belang is de reden waarom je wil doen wat je wil doen. Bij deze stap dient te worden nagegaan of de verwerking van persoonsgegevens een bepaalde "waarde" voor Defensie of een derde heeft. Denk hierbij bijvoorbeeld aan journalistieke/informatiewaarde, beveiliging of het maken van beelden voor trainingsdoeleinden.

Een belang is nog niet per definitie gerechtvaardigd. Een belang is gerechtvaardigd wanneer het:

- Rechtmatig en aanvaardbaar is;
- Voldoende duidelijk verwoord en voldoende specifiek is;
- Een werkelijk belang vertegenwoordigt (niet speculatief).

Stap 2

Is de voorgenomen verwerking van persoonsgegevens noodzakelijk om het doel te bereiken?

Hierbij moet worden gekeken of hetzelfde doel met minder dan wel zonder persoonsgegevens kan worden bereikt. Ook moet worden nagegaan of de verwerking in verhouding staat tot het te bereiken doel. Daarbij is met name belangrijk om na te gaan of het verwerken van persoonsgegevens een bijdrage levert om dat doel te bereiken. Er mogen dus geen andere minder zware middelen zijn waarmee hetzelfde doel ook kan worden bereikt.

Stap 3

Weegt het belang van Defensie (of een derde) zwaarder dan het privacybelang van de betrokkene?

De laatste stap is het maken van een belangenafweging tussen de belangen van Defensie (of een derde) en het privacybelang van de betrokkene. In dat kader dienen verschillende factoren te worden afgewogen, waaronder:

- de gevolgen voor de betrokkene;
- hoe ernstig de inbreuk is op de privacy van de betrokkene;
- worden er (aanvullende) waarborgen getroffen om ongewenste gevolgen voor de betrokkene te voorkomen of beperken. Denk hierbij o.a. aan gegevensminimalisering (strikte beperking van verzameling van gegevens), transparantie en maatregelen om de betrokkene meer controle te bieden.
- of de betrokkene de verwerking min of meer kan verwachten. Bijvoorbeeld als vervolg op een eerdere verwerking waarvoor de betrokkene toestemming heeft gegeven of indien de medewerker bij een nieuwswaardige situatie betrokken is.

Wegen de belangen van Defensie (of een derde) zwaarder dan het privacyrecht van de betrokkene? Dan kan er met succes een beroep worden gedaan op de grondslag 'gerechtvaardigd belang'. Zorg er wel voor dat je het gerechtvaardigd belang goed kunt onderbouwen. Onder de AVG heb je namelijk een verantwoordingsplicht.

Mogelijkheid tot bezwaar

De betrokkene heeft te allen tijde de mogelijkheid om bezwaar te maken tegen het gebruik van zijn/haar persoonsgegevens vanwege zijn/haar specifieke situatie (zijn/haar bijzondere persoonlijke omstandigheden). De betrokkene versterkt zijn/haar kans op een gegrond bezwaar als hij of zij meedeelt wat de specifieke situatie is die heeft geleid tot het maken van bezwaar, welke belangen meespelen en wat het gewicht is van die belangen. De verwerking dient dan te worden gestaakt, tenzij er dwingende gerechtvaardigde gronden zijn die zwaarder wegen dan de rechten, vrijheden en belangen van de betrokkene.

Voorbeelden

1. Voor verschillende artikelen in de Defensiebladen gaan er beeldmakers van het Mediacentrum Defensie mee naar de Bahama's om de noodhulp vast te leggen. Op een gedeelte van de beelden zullen medewerkers zichtbaar in beeld komen. Voor deze situatie zal een beroep op de grondslag 'gerechtvaardigd belang' slagen. Het gerechtvaardigd belang stel je vast aan de hand van de driestappentoets.

Stap 1: Heb je een gerechtvaardigd belang?

Defensie heeft in dit geval een gerechtvaardigd belang. De verwerking van het beeldmateriaal heeft namelijk

informatiewaarde voor zowel Defensie als derden. De verwerking heeft als enig doel de bekendmaking aan het publiek van die informatie.

Stap 2: Is de voorgenomen verwerking van persoonsgegevens noodzakelijk om het doel te bereiken? Met de verwerking wordt de inzet van Defensie op de Bahama's in beeld gebracht. Het maken en publiceren van het beeldmateriaal is redelijkerwijs noodzakelijk in het kader van voorlichting aan het publiek (zowel voor de collega's als derden). Men krijgt zo een goed beeld van de situatie op de Bahama's en het werk dat Defensie verricht.

Stap 3: Weegt het belang van Defensie (of een derde) zwaarder dan het privacybelang van de betrokkene? De medewerker kan gezien de nieuwswaardigheid van de situatie op de Bahama's verwachten dat er beeldmateriaal wordt gemaakt, temeer gezien het feit dat de medewerker vooraf duidelijk wordt geïnformeerd over de verwerking. Er worden alleen onder werktijd foto's/video's gemaakt en uiteraard niet in privé-tijd. Ook heeft de medewerker de mogelijkheid om bezwaar te maken tegen de verwerking.

Het gaat in deze casus niet om het verwerken van bijzondere persoonsgegevens. Het beeldmateriaal is immers niet gericht op bijzondere persoonsgegevens, het is niet voorzienbaar dat de verwerking zal leiden tot het maken van onderscheid op grond van een bijzonder persoonsgegeven en de verwerking van de bijzondere persoonsgegevens is onvermijdelijk.

2. Een oefening wordt gefilmd en later met elkaar teruggekeken zodat de deelnemers hiervan kunnen leren. De deelnemers worden vooraf geïnformeerd over het feit dat er wordt gefilmd en voor welk doel er wordt gefilmd. De video wordt na het terugkijken

verwijderd. Ook voor deze situatie zal een beroep op de grondslag 'gerechtvaardigd belang' slagen. Het gaat in deze casus niet om het verwerken van bijzondere persoonsgegevens. Het beeldmateriaal is immers niet gericht op bijzondere persoonsgegevens, het is niet voorzienbaar dat de verwerking zal leiden tot het maken van onderscheid op grond van een bijzonder persoonsgegeven en de verwerking van de bijzondere persoonsgegevens is onvermijdelijk. (Voorgaande is natuurlijk anders indien er bijvoorbeeld medische informatie op de beelden staat. In dat geval kan er wel sprake zijn van bijzondere persoonsgegevens en geldt dat de enige verwerkingsgrondslag 'uitdrukkelijke toestemming' is.)

Stap 1: Heb je een gerechtvaardigd belang? De verwerking van het beeldmateriaal heeft een bepaalde waarde voor zowel de deelnemers als Defensie, namelijk trainingsdoeleinden.

Stap 2: Is de voorgenomen verwerking van persoonsgegevens noodzakelijk om het doel te bereiken?

Het maken van de beelden is noodzakelijk voor het doel. Er zijn geen minder vergaande maatregelen om het doel te bereiken. Met het beeldmateriaal kunnen de deelnemers immers terug zien wat er goed ging en wat er eventueel beter zou kunnen tijdens de oefening.

Stap 3: Weegt het belang van Defensie (of een derde) zwaarder dan het privacybelang van de betrokkene?

De beelden blijven intern en worden na het terugkijken verwijderd. Daarnaast worden de betrokkene vooraf geïnformeerd over de verwerking en is het eventueel mogelijk om bezwaar te maken. In dit geval weegt het belang van Defensie dan ook zwaarder. Deze uitkomst zou anders zijn wanneer

de opnames heimelijk zouden zijn gemaakt. Een beroep op gerechtvaardigd belang zal in dat geval waarschijnlijk niet slagen.

3. De Minister van Defensie gaat op werkbezoek bij de Marine. Tijdens dit werkbezoek staan investeringen in innovatieprojecten centraal. Van dit bezoek worden verschillende foto's gemaakt en zowel voor het twitteraccount van de minister gebruikt als voor een artikel in de Defensiekrant. Voor deze situatie zal tevens een beroep op de grondslag 'gerechtvaardigd belang' kunnen slagen. Ook hiervoor dient de driestappentoets te worden toegepast.

Stap 1: Heb je een gerechtvaardigd belang?

De verwerking van het beeldmateriaal heeft informatiewaarde voor zowel de medewerkers van Defensie als derden. Defensie heeft er de afgelopen jaren geld bijgekregen, waardoor er weer geïnvesteerd kon worden in mens en materieel. Het is van belang dat zowel de medewerker als derden geïnformeerd worden over deze investeringen. De verwerking heeft als enig doel de bekendmaking aan het publiek van die informatie. Er is dan ook sprake van een gerechtvaardigd belang.

Stap 2: Is de voorgenomen verwerking van persoonsgegevens noodzakelijk om het doel te bereiken? Met de verwerking worden de investeringen en innovatieprojecten van Defensie in beeld gebracht. Het maken en publiceren van het beeldmateriaal is redelijkerwijs noodzakelijk in het kader van voorlichting aan het publiek (zowel voor de collega's als derden). Het is noodzakelijk om draagvlak voor de krijgsmacht te creëren en te behouden. Dergelijke berichtgeving is dan ook noodzakelijk om het doel te bereiken.

Stap 3: Weegt het belang van Defensie (of een derde) zwaarder dan het privacybelang van de betrokkene. Deze vraag is voor deze casus niet eenduidig te beantwoorden.

Bedenk van te voren altijd goed wat je in beeld brengt, hoe je de medewerker in beeld brengt en welke impact dat op zijn/haar privacy kan hebben. Zo kan van te voren bijvoorbeeld worden besloten de naaminten niet in beeld te brengen, en de medewerker meer op een afstand vast te leggen. Houd rekening met de privacy rechten van de betrokkene. Indien het in beeld brengen voor de betrokkene negatieve gevolgen kan hebben voor zijn/haar carrière of privéleven, dan zal het privacybelang van de betrokkene doorgaans zwaarder wegen. Wanneer het algemene, onschuldige beelden betreffen, die waarheidsgetrouw zijn en niet te veel specifieke informatie bevatten, zal vaak het belang van Defensie (of een derde) zwaarder wegen.

Noot: In het geval er bijzondere persoonsgegevens worden verwerkt, is dat alleen maar mogelijk met de grondslag 'uitdrukkelijke toestemming'.

Samenvattend:

Er dient altijd door de communicatieadviseur vooraf een helder verzameldoel te worden vastgesteld en een belangenafweging plaats te vinden. In een ideale situatie krijgt de betrokkene ruim van tevoren via de e-mail alle informatie over de verwerking. Door het werk binnen de krijgsmacht is het vooraf schriftelijk inlichten vaak niet mogelijk. Indien de betrokkene van tevoren niet is ingelicht, dient het team ter plaatse de volgende informatie te verstrekken voordat kan worden begonnen met het maken van beeldmateriaal:

1. Met welk doel er beeldmateriaal wordt gemaakt.
2. De grondslag waarop je de verwerking baseert. Wanneer je de verwerking baseert

- op de grondslag 'gerechtvaardigd belang':
 wat je gerechtvaardigd belang is.
3. Informatie over met wie het beeldmateriaal wordt gedeeld → Intern/extern
 4. De bewaartermijn, of als dat niet mogelijk is de criteria voor het bepalen ervan. Vaak zullen de beelden uiteindelijk als archiefmateriaal bewaard worden. Meld dit van tevoren.
 5. De rechten van de betrokkene. In het geval de grondslag 'gerechtvaardigd belang' van toepassing is, kan de betrokkene bijvoorbeeld bezwaar maken tegen de verwerking.

Uiteraard is het hierbij van belang dat de beeldmaker ook volledig op de hoogte is van de gemaakte privacy-afspraken. Om afspraken helder te krijgen, is het daarom goed dat de beeldmaker de volgende stappen te allen tijde doorloopt voordat hij/zij begint met het maken van beeldmateriaal:

1. De beeldmaker checkt ter plaatse of er privacy-afspraken zijn gemaakt en of alle betrokkenen geïnformeerd zijn.
2. Indien de betrokkenen niet geïnformeerd zijn, informeer de betrokkenen dan alsnog tijdig. Tijdig wil zeggen dat je dit doet voordat je start met fotograferen/filmen. Dit betekent dat je aangeeft met welk doel je komt fotograferen/filmen, waar de foto's/video's gepubliceerd worden, en dat men de mogelijkheid heeft bezwaar te maken.
3. Probeer bij het maken van de foto's/video's rekening te houden met de eventueel gemaakte privacy-afspraken. Als er bijvoorbeeld is afgesproken dat naamplaten niet in beeld mogen komen, probeer hier dan bij het maken van het beeldmateriaal al zoveel mogelijk rekening mee te houden.

4. De beeldmaker levert de beelden aan de communicatieadviseur. De communicatieadviseur kan uiteindelijk een final check doen, of de beelden voldoen aan de privacy-afspraken.

Grondslag: toestemming

Een andere grondslag op basis waarvan beeldmateriaal verwerkt kan worden is de grondslag 'toestemming'. Wil toestemming rechtsgeldig zijn, dan dient de toestemming aan de volgende eisen te voldoen:

1. Vrijelijk gegeven: De betrokkene dient een werkelijke keuze en controle te hebben. Uitgangspunt is dat toestemming niet snel een geldige grondslag is in een werkgever-werknemerrelatie. Een werknemer kan immers het gevoel hebben dat hij een vraag van zijn leidinggevende moeilijk kan weigeren. Hou er rekening mee dat je iemand niet onder druk mag zetten om toestemming te geven. Toestemming van een werknemer kan doorgaans alleen geldig zijn als hij/zij de toestemming kan weigeren zonder dat daaraan voor hem/haar nadelige gevolgen zijn verbonden.
2. Ondubbelzinnig: De toestemming moet worden verleend door middel van een actieve handeling of verklaring. Hierbij mag niet worden uitgegaan van het 'wie zwijgt, stemt toe-principe'.
3. Geïnformeerd: de betrokkene dient vooraf de volgende informatie te ontvangen:
 - De identiteit van de verwerkingsverantwoordelijke;
 - Het doel van elke verwerking waarvoor toestemming wordt gevraagd;

- Welk(e) (soort) gegevens worden verzameld en gebruikt;
 - Het bestaan van het recht om toestemming in te trekken;
4. Specifiek: de toestemming moet zijn gegeven voor een specifieke verwerking en een specifiek doel. Indien het beeldmateriaal voor meerdere doeleinden wordt gebruikt, dient de betrokkene hierover geïnformeerd te worden en voor elk doel afzonderlijk toestemming te geven.
5. Bijzondere persoonsgegevens: Indien er bijzondere persoonsgegevens worden verwerkt, vereist de AVG 'uitdrukkelijke toestemming'. Uitdrukkelijke toestemming gaat nog een stap verder dan 'ondubbelzinnige toestemming'. Hiervoor dient de betrokkene een expliciete bevestiging van de toestemming door middel van een directe verklaring te hebben verstrekt. Er mag dan ook geen enkele twijfel bestaan of de persoon in kwestie toestemming heeft gegeven. Als richtsnoer kan worden aangehouden dat de handeling waarmee uitdrukkelijke toestemming gegeven wordt, specifiek moet zijn gericht op het geven van de toestemming.¹¹

Houd er te allen tijde rekening mee dat je moet kunnen aantonen dat de betrokkene toestemming heeft gegeven voor de verwerking van zijn/haar persoonsgegevens. Laat de betrokkene daarom altijd door middel van een schriftelijke handeling toestemming geven. Dat kan bijvoorbeeld een paraaf zijn, of een e-mailbericht waarin bijvoorbeeld een verklaring staat in de trant van "ik geef toestemming om".

Indien het beeldmateriaal (eventueel) voor meerdere doeleinden wordt gebruikt, kan het beste met een toestemmings-formulier gewerkt worden. Een basis-toestemmingsformulier is als bijlage aan deze handleiding toegevoegd.

Belangrijk is dat verkregen toestemming te allen tijde weer door de betrokkene mag worden ingetrokken. Bij een intrekking moet er worden overgegaan tot verwijdering van het beeldmateriaal.

Voorbeelden

1. Een cameraploeg wil gaan filmen in een bepaald deel van het kantoor. De cameraploeg vraagt alle werknemers die op die plek werken om hun toestemming om te worden gefilmd. De toestemming wordt verstrekt door middel van een paraaf. De werknemers die niet gefilmd willen worden, worden op geen enkele wijze benadeeld, maar krijgen voor de duur van de opnames gelijkwaardige bureaus elders in het kantoor toegewezen. In dit geval kan worden gesproken van vrijelijke toestemming aangezien de medewerker die niet op beeld wil komen, niet zal worden benadeeld.
2. Er wordt beeldmateriaal gemaakt voor een flyer om te laten zien hoe divers de medewerkers bij Defensie zijn. Hierbij wordt ingezoomd op de etnische afkomst. Het doel van het maken en gebruiken van de foto's is in dit geval gericht op het verwerken van bijzondere persoonsgegevens, namelijk de diversiteit aan medewerkers laten zien. De betrokkene moet uitdrukkelijke toestemming hebben gegeven voor de verwerking van dit doel.

¹¹ Handleiding Algemene verordening gegevensbescherming en Uitvoeringswet Algemene verordening gegevensbescherming, Ministerie van Justitie en Veiligheid.

3. Op een sportdag van Defensie worden foto's gemaakt omdat het leuk is om deze later terug te kijken. De foto's worden alleen met de betreffende afdeling gedeeld. In dit geval kan geen beroep worden gedaan op de grondslag 'gerechtvaardigd belang' en zal het uitvragen van toestemming dan ook noodzakelijk zijn.
4. Een medewerker heeft toestemming gegeven om te figureren in een reclamecommercial van Defensie op televisie. De medewerker krijgt achteraf spijt omdat hij toch niet wil dat zijn burens weten dat hij bij Defensie werkt en trekt zijn toestemming in. De betrokkene heeft het recht om zijn toestemming te allen tijde in te trekken. De commercial moet worden aangepast.
5. Een defensiefotograaf maakt foto's tijdens de Canal Parade in Amsterdam waar ook een boot van Defensie meevaart. Deze foto's worden gepubliceerd in de Defensiekrant. Ook worden er voor het betreffende artikel interviews afgenomen met Defensiemedewerkers die op het festival aanwezig zijn.
In dit geval dient de grondslag 'expliciete toestemming' te worden toegepast.
In de interviews gaat het vaak over persoonlijke verhalen waarbij er bijzondere persoonsgegevens worden verwerkt, namelijk seksuele geaardheid. Omdat het hier om bijzondere persoonsgegevens gaat, zal er extra voorzichtig mee om moeten worden gegaan. Daarnaast zal er tevens voor archivering om toestemming moeten worden gevraagd.¹²
6. Een commandant of leidinggevende van een team beslist voor al zijn/haar mensen dat ze niet herkenbaar op de foto mogen. Het is te allen tijde aan de betrokkene zelf om toestemming te geven/bezwaar te maken. Dit kan op basis van de AVG niet door een leidinggevende of commandant worden bepaald. Het weglaten van naamlijsten ligt echter wel weer onder de verantwoordelijkheid van de commandant. Zie hiervoor het volgende hoofdstuk.

¹² Zie voor meer informatie de Werkwijze Directie Communicatie naam- en beeldgebruik Defensiemedewerkers onder punt 6.

6 | Wanneer mag ik een naam vermelden?

Het komt geregeld voor dat in artikelen ook de namen van de betrokkene die op de foto staan, worden vermeld. Net als voor het beeldmateriaal dient er voor het vermelden van een naam sprake te zijn van een rechtsgeldige grondslag¹³ en dient er te zijn voldaan aan de beginselen¹⁴. Zo mag een naam alleen worden vermeld indien dit noodzakelijk is voor het betreffende doel. Ook moet er kritisch gekeken worden of naamsvermelding op basis van de grondslag ‘gerechtvaardigd belang’ of ‘toestemming’ kan plaatsvinden.

Het weglaten van de naam kan soms ingewikkeld zijn omdat de naam op het tenue zichtbaar is. Het achteraf blurren van de naam op de foto is onwenselijk. In het *Handboek Tenuen van de Luchtmacht* en het *Voorschrift Tenuen voor militairen van de Koninklijke Landmacht* staat onder 1.1 vermeld dat de onderdeelcommandant bevoegd is voor bepaalde diensten of plaatsen en operationele omstandigheden af te wijken van de verplichting een naamlint te dragen, dit ter bescherming van de privacy van de militair of om redenen van veiligheid. Geadviseerd wordt om in het geval dat er beeldmateriaal wordt gemaakt, zoveel mogelijk van deze uitzondering gebruik te maken om de privacy van de medewerker te beschermen.

Voorbeelden

1. Voor het blad ‘Sterker!’ wordt een medewerker geïnterviewd over zijn werk bij Defensie. In dit geval is het vermelden van de naam in het artikel noodzakelijk. De meest voor de hand liggende grondslag waar een beroep op kan worden gedaan, is de grondslag ‘toestemming’ aangezien je slechts met medewerking van de betrokkene een interview aflegt.
2. Via de Defensiekrant kan men meespelen met een prijsvraag. Om mee te spelen vul je naast het antwoord ook je naam en contactgegevens in. De redacteurs van de Defensiekrant zouden het liefste de winnaars van de prijsvraag willen vermelden in de volgende editie van de Defensiekrant. In dit geval is het vermelden van de naam van de winnaars in de Defensiekrant niet noodzakelijk voor het beoogde doel. Het doel is immers de winnaars informeren over het feit dat zij een prijs hebben gewonnen. Dit is ook mogelijk door middel van een minder privacygevoelige manier, namelijk de winnaars per e-mail berichten.

¹³ Zie voor nadere informatie over de grondslagen hoofdstuk 5.

¹⁴ Zie voor nadere informatie over de beginselen hoofdstuk 4.

7 | Hergebruik van beeldmateriaal

Het kan vaak handig zijn om bestaand beeldmateriaal te verwerken in bijvoorbeeld een nieuw artikel of een clip. Beeldmateriaal waarop mensen herkenbaar of herleidbaar op staan, mag echter niet zonder meer worden hergebruikt. Of beeldmateriaal mag worden hergebruikt, hangt onder andere af van het doel en de grondslag waarvoor het beeldmateriaal in eerste instantie is gemaakt en welke informatie er met de betrokkene is gedeeld.

In drie gevallen mag beeldmateriaal worden hergebruikt:

1. Er moet bij het maken van de beelden door de medewerker toestemming zijn gegeven dat het beeldmateriaal ook voor andere specifiek omschreven doeleinden mag worden gebruikt.
2. Er wordt voor het nieuwe doel om toestemming gevraagd aan de medewerker.
3. Er moet sprake zijn van een verenigbaar doel. Om te bepalen of een nieuw doel verenigbaar is, moet worden gekeken naar een aantal elementen:
 - Het verband tussen het nieuwe doel en het oorspronkelijke doel. Hoe dicht de twee doelen bij elkaar liggen, hoe eerder de verdere verwerking van persoonsgegevens verenigbaar is met het oorspronkelijke doel.
 - De context waarin de persoonsgegevens zijn verzameld. Hierbij moet met name worden gekeken naar de redelijke verwachtingen die de betrokkene heeft ten aanzien van het verdere gebruik van zijn gegevens.

- De aard van de gegevens. Wanneer het bijvoorbeeld gevoelige persoonsgegevens betreft, geldt dat deze een hoger beschermingsniveau vereisen en dat ze minder snel voor andere doelen mogen worden gebruikt.
- De mogelijke gevolgen van de verdere verwerking voor de werknemer.
- Het bestaan van passende waarborgen.

Indien met succes kan worden vastgesteld dat het doel verenigbaar is, dient er ook nog een wettelijke grondslag te zijn die de verwerking mogelijk maakt en dient er te zijn voldaan aan de beginselen. De grondslagen die hier doorgaans van toepassing zullen zijn, zijn de grondslagen 'toestemming' of 'gerechtvaardigd belang'. Hoe deze grondslagen moeten worden toegepast vind je terug in hoofdstuk 5.

Wanneer de persoonsgegevens voor andere doelen verder worden verwerkt, moet de betrokkene daarnaast opnieuw worden geïnformeerd, behalve voor zover de betrokkene al van die informatie op hoogte is.

Voorbeelden

1. De beelden die in het verleden voor een artikel in een van de Defensiebladen zijn gebruikt, worden vervolgens hergebruikt voor wervings- en selectiedoeleinden. In dit geval mag hergebruik van het beeldmateriaal alleen maar met

toestemming van de betrokkene plaatsvinden. Het gaat hier immers om twee verschillende doelen die niet verenigbaar zijn.

2. Tijdens het doorzoeken van archiefmateriaal komt een redacteur een foto tegen van een etende militair. De foto was in eerste instantie gemaakt om een training van het Korps Mariniers vast te leggen. Aangezien de redacteur een artikel wil schrijven over voeding, zou het voor de redacteur handig zijn om deze foto aan het artikel toe te voegen.

Hergebruik is slechts toegestaan indien de betrokkene hiervoor toestemming heeft gegeven. De doelen zijn in deze situatie niet verenigbaar. De betrokkene hoeft niet te verwachten dat het beeldmateriaal dat in de eerste situatie in een andere context is gemaakt, nu wordt gebruikt voor een artikel over voeding.

3. Voor het artikel 'Terugblik op 12 jaar Afghanistan' in de Defensiekrant worden oude foto's hergebruikt. Indien de betrokkene bij het maken van het beeldmateriaal volledig is geïnformeerd, kunnen de foto's nu weer zonder probleem opnieuw gebruikt worden voor hetzelfde doel, namelijk: informatieverstrekking over de missie in Afghanistan. Er hoeft dan ook niet om toestemming te worden gevraagd. Informeren van de betrokkene is netjes, maar niet nodig indien de betrokkene vooraf al duidelijk geïnformeerd is over het feit dat de beelden via de Defensiekanalen gebruikt kunnen worden voor informatieverstrekking over de missie in Afghanistan. Wel kan de betrokkene te allen tijde bezwaar maken tegen de verwerking.¹⁵

¹⁵ Zie voor meer informatie over de rechten van de betrokkenen de Werkwijze Directie Communicatie naam- en beeldgebruik Defensiemedewerkers onder punt 7.

8 | Portretrecht

Naast de zojuist besproken AVG speelt het portretrecht ook een rol in het geval van het openbaar maken of publiceren van portretten. Het portretrecht wordt als laatste behandeld omdat de AVG boven het portretrecht staat. Als de persoonsgegevens in het kader van de AVG niet mogen worden verwerkt, kom je niet aan het portretrecht toe.

Een 'portret' is een afbeelding waarbij iemand herkenbaar is afgebeeld. Het is daarbij voldoende dat de persoon op de afbeelding mogelijk wordt herkend door personen die de geportretteerde kennen. Uit rechtspraak blijkt dat ook een typerende lichaamshouding een rol kan spelen, wanneer de geportretteerde daaraan kan worden herkend, en dat van een portret onder omstandigheden zelfs sprake kan zijn wanneer het gelaat onherkenbaar is gemaakt. Aangezien het begrip 'persoonsgegeven' dat we vanuit de AVG kennen ook ruim moet worden geïnterpreteerd, zal er niet veel verschil zitten tussen de uitleg van de AVG en het portretrecht.

Het portretrecht maakt onderscheid in: 1. de in opdracht gemaakte portretten en 2. de niet in opdracht gemaakte portretten.

1. De in opdracht gemaakte portretten

Bij portretten die in opdracht van of ten behoeve van de geportretteerde zijn gemaakt, dient er voor de publicatie daarvan toestemming te worden gevraagd aan de geportretteerde. Defensie heeft wel het auteursrecht, maar daarmee nog niet het recht om het portret openbaar te maken zonder toestemming van de geportretteerde. Portretten die in opdracht zijn gemaakt, mogen gedurende het leven van de geportretteerde en tien jaar daarna niet zonder zijn/haar toestemming of de toestemming van de nabestaanden door de maker van het portret worden gebruikt. Het is hierbij dan ook belangrijk om vooraf duidelijke schriftelijke afspraken te maken met de geportretteerde over het gebruik en hergebruik van het beeldmateriaal.

2. De niet in opdracht gemaakte portretten

De meeste foto's die binnen Defensie worden gemaakt, vallen onder deze categorie. Een portret dat niet in opdracht is gemaakt van of ten behoeve van de geportretteerde mag in beginsel vrij worden gepubliceerd. Er is dan geen voorafgaande toestemming van de geportretteerde nodig. Dit is niet het geval als de afgebeelde persoon een 'redelijk belang' heeft om zich tegen de publicatie van zijn/haar portret te verzetten. Het zal hier doorgaans gaan om een privacybelang van de geportretteerde. Er dient dan een belangenafweging plaats te vinden (informatievrijheid van Defensie vs. privacybelang van de betrokkene). Deze afweging verschilt niet met de belangenafweging die we terug zien bij het toepassen van de grondslag gerechtvaardigd belang. Indien er bij de driestappentoets (hoofdstuk 5) uitkomt dat Defensie een gerechtvaardigd belang heeft om het beeld te publiceren, dan zal de portretrechtelijke afweging in beginsel geen andere uitkomst hebben.

Samenvattend: als een portret in opdracht is gemaakt, kan de aanpak van het portretrecht afwijken van de AVG. In dit geval dient er voordat het portret gepubliceerd mag worden, eerst toestemming te worden gevraagd aan de geportretteerde. De portretten die niet in opdracht zijn gemaakt, hebben in beginsel geen andere aanpak nodig dan hetgeen in de vorige hoofdstukken aan de orde is gekomen.

Bijlage 1

Checklist informatieverstrekking

Met onderstaande checklist heb je een goed overzicht welke informatie je moet verstrekken aan de betrokkene. Deze informatie moet voordat er beeldmateriaal wordt gemaakt, worden gedeeld met de betrokkene.

- De doelen waarvoor de persoonsgegevens worden verwerkt.
- De grondslag waarop je de verwerking baseert.
- Wanneer je de verwerking baseert op de grondslag 'gerechtvaardigd belang': wat je gerechtvaardigd belang is.
- De eventuele ontvangers of categorieën ontvangers van de gegevens.
- De bewaartermijn, of als dat niet mogelijk is de criteria voor het bepalen ervan.
- De rechten van de betrokkene. Hierbij kan eventueel worden verwezen naar de Intranetpagina 'Beveiliging en privacy'.
- In het geval van toestemming, dat de betrokkene die toestemming altijd weer kan intrekken.

Bijlage 2

Voorbeeld toestemmingsformulier

Op [DATUM] zullen er foto's/video's worden gemaakt tijdens [OMSCHRIJVING EVENEMENT/OEFENING ETC.]. Er bestaat hierdoor de mogelijkheid dat je herkenbaar in beeld wordt gebracht. In dit document informeren wij jou over wat er met het beeldmateriaal gebeurt en voor welke doeleinden het beeldmateriaal wordt gebruikt. Ook vragen we je de verklaring op de volgende pagina in te vullen om het gebruik van de foto('s)/video('s) tijdens [OMSCHRIJVING EVENEMENT/OEFENING ETC.] voor verdere verwerking toe te staan.

Dit beeldmateriaal wordt door Defensie in de eerste plaats gebruikt voor [INVULLEN]. Het doel hiervan is om informatie over de werkzaamheden van [ONDERDEEL] te delen met zowel collega's binnen Defensie als derden. [BESCHRIJF BELANG bijv. nieuwswaardig artikel/actueel onderwerp etc.]. Het is belangrijk de buitenwereld te laten zien wat de krijgsmacht voor ons betekent. Ook kan Defensie de foto('s)/ video('s) doorsturen aan media ter ondersteuning van een nieuwsbericht. Het verwerken van beeldmateriaal voor [INVULLEN] valt onder de grondslag 'gerechtvaardigd belang'. Dit betekent dat het uitvragen van toestemming niet nodig is. Uiteraard bestaat wel de mogelijkheid om bezwaar te maken tegen het gebruik van je persoonsgegevens vanwege je specifieke situatie.

In sommige gevallen kan het handig zijn om het gemaakte beeldmateriaal tevens voor andere doeleinden te gebruiken. Defensie kan hierbij van verschillende kanalen gebruik maken. Te denken valt aan Defensie.nl, de Defensiebladen, sociale media, intranet maar ook posters, banners en brochures. Voor de doeleinden die niet verenigbaar zijn met [NOEM OORSPRONKELIJK DOEL] kunnen wij alleen overgaan tot het verwerken van het beeldmateriaal met jouw toestemming.

Met het toestemmingsformulier op de volgende pagina vragen we je aan te geven waarvoor Defensie het beeldmateriaal waarop jij herkenbaar in beeld bent gebracht nog meer mag gebruiken. Mocht Defensie het beeldmateriaal voor een ander doel willen gebruiken dan op het toestemmingsformulier vermeld staat, nemen we contact met je op.

Je hebt te allen tijde het recht om je toestemming in te trekken.
Mocht je van dit recht gebruik willen maken, kun je contact opnemen met de
AVG-coördinator _____ via _____

In te vullen door de betrokkene

Naam _____

Ik geef Defensie **voor de volgende gevallen** toestemming om voor een periode van **[XX jaar]** de van mij gemaakte foto('s)/ video('s) te verwerken:

- Voor presentaties waarbij het beeldmateriaal ondersteunend wordt gebruikt. De presentaties kunnen zowel aan collega's als aan een extern publiek worden gegeven.
- Voor informatieve doeleinden over [ONDERDEEL] en/of Defensie. Het beeldmateriaal kan bijvoorbeeld worden gebruikt in brochures, folders, intranet, filmclips, Defensie.nl, de Defensiebladen en sociale media.
- Voor een banner welke kan worden gebruikt bij verschillende evenementen/ open dagen van Defensie.
- Voor werving en selectie doeleinden. Hierbij valt te denken aan _____
- Voor een beeldvoorraad die de redacteurs en communicatiemedewerkers kunnen gebruiken voor nieuwe berichten, ook wel stockfotografie.
- Voor televisieopnames.
- Voor archiveringsdoeleinden. Het beeldmateriaal wordt gearcheveerd voor algemeen belang, historische en wetenschappelijke doeleinden waardoor het voor langere tijd wordt bewaard. Een selectie van de foto's en video's wordt geplaatst in de digitale online beeldbank Mediatheek Rijksoverheid. Foto's worden na 5 jaar en video's worden na 10 jaar overgedragen aan het Nederlands Instituut voor Militaire Historie. Ook de online magazines en de Defensiekrant worden gearcheveerd op <https://magazines-defensie.archiefweb.eu>.

Deze doelen betreffen voorbeelden en zijn vrij in te vullen.

Zelf aanpassen. Voor de meeste gevallen denk ik dat een termijn van 2 jaar een redelijke termijn is. Het zijn dan vaak nog actuele beelden.

Alleen in het geval van bijzondere persoonsgegevens dient er hier expliciete toestemming voor archiveren worden gevraagd. Uiteraard kan dan dezelfde tekst hieronder worden weggelaten

* Deze termijn staat los van de verwerking voor archiveringsdoeleinden. Het beeldmateriaal wordt gearcheveerd voor algemeen belang, historische en wetenschappelijke doeleinden waardoor het voor langere tijd wordt bewaard. Een selectie van de foto's en video's wordt geplaatst in de digitale online beeldbank Mediatheek Rijksoverheid. Foto's worden na 5 jaar en video's worden na 10 jaar overgedragen aan het Nederlands Instituut voor Militaire Historie. Ook de online magazines en de Defensiekrant worden gearcheveerd op <https://magazines-defensie.archiefweb.eu>.

Graag ontvangen we jouw e-mailadres en telefoonnummer zodat we in het geval van vragen contact met je kunnen opnemen. Ook kunnen we dan indien gewenst het gemaakte beeldmateriaal van jou aan je toesturen.

- Ja, ik zou graag het gemaakte beeldmateriaal waarop ik herkenbaar in beeld ben gebracht, willen ontvangen.

E-mailadres _____

Telefoonnummer _____

Datum van ondertekening _____

Handtekening

Colofon

Uitgave: Ministerie van Defensie

Vastgesteld door de directeur Communicatie
met nota DCo nr. BS/2021017576, d.d. 11 augustus 2021

Vormgeving: Mediacentrum Defensie

Versie 1, Augustus 2021